

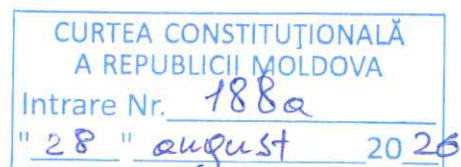
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

str. Alexandru Lăpușneanu nr. 28,
Chișinău MD 2004,
Republica Moldova

SESIZARE

prezentată în conformitate cu articolul 4
alin. (1) lit. a), 24, 25 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 74
din 10 aprilie 2025 cu privire la Curtea Constituțională

**pentru controlul constituționalității
unor prevederi din Codul Electoral nr. 325/2022**

I – AUTORUL SESIZĂRII

Igor DODON, Grigorii UZUN, Ala URSU-ANTOCI,
Alla PILIPETCAIA, Alla Darovannaia, Marcel CENUȘA,
Pavel VOICU, Bogdat ȚÎRDEA, Grigore NOVAC, Vlad BATRÎNCEA, Vladimir,
ODNOSTALCO
Deputați în Parlamentul Republicii Moldova
Bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt 105,
Chișinău 2073

II – OBIECTUL SESIZĂRII

Prezenta sesizare are drept obiect controlul constituționalității art. 161 alin. (4) din Codul Electoral nr. 325/2022 în partea textului: „și română”.

III – EXPUNEREA PRETINSEI SAU A PRETINSELOR ÎNCĂLCĂRI ALE CONSTITUȚIEI, PRECUM ȘI A ARGUMENTELOR ÎN SPRIJINUL ACESTOR AFIRMAȚII

Parlamentul a adoptat legea pentru modificarea Codul Electoral nr. 325/2022, printre modificările operate, articolul 161 a fost completat cu alineatul (4) cu următoarea redacție:

*„(4) Au dreptul de a fi aleși Bașcan al Găgăuziei, cetățenii Republicii Moldova cu drept de vot care au împlinit, inclusiv în ziua alegerilor vârsta de 35 de ani, a locuit sau locuiește permanent în unitatea administrativ-teritorială autonomă Găgăuzia nu mai puțin de 10 ani, cunoaște limbile găgăuză **și română** și îndeplinește condițiile prevăzute de prezentul cod.”*

Prin urmare, în redacția respectivă, utilizarea sintagmei „și română” – referitoare la abilitățile lingvistice ale candidatului prezintă riscuri de neconstituționalitate din perspectiva practicii constituționale, a standardelor internaționale precum și vicii vădite de tehnică legislativă.

Potrivit art. 111 din Constituție, (1) Găgăuzia este o unitate teritorială autonomă cu un statut special care, fiind o formă de autodeterminare a găgăuzilor, este parte integrantă și inalienabilă a Republicii Moldova și soluționează de sine stătător, în limitele competenței sale, potrivit prevederilor Constituției Republicii Moldova, în interesul întregii populații, problemele cu caracter politic, economic și cultural. (7) Legea organică care reglementează statutul special al unității teritoriale autonome Găgăuzia poate fi modificată cu votul a trei cincimi din numărul deputaților aleși în Parlament.

Normele constituționale respective au fost dezvoltate legislativ în Legea nr. 344-XIII din 23 decembrie 1994 privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri), astfel, legea prevede o serie de reglementări referitoare la salvagardarea și promovarea identității etnoculturale a poporului găgăuz. În mod firesc cu accent pe specificul identitar și lingvistic.

Potrivit art. 2 Găgăuzia este administrată în temeiul Constituției Republicii Moldova, prezentei legi și altor legi ale Republicii Moldova (cu excepțiile prevăzute de prezenta lege), Regulamentului Găgăuziei și actelor normative ale Adunării Populare (Halc Toplușu) a Găgăuziei, care nu vin în contradicție cu Constituția și legislația Republicii Moldova.

Potrivit art. 14 alin. (3) Guvernatorul Găgăuziei trebuie să fie cetățean al Republicii Moldova care a împlinit vârsta de 35 de ani **și posedă limba găgăuză**.

În sensul normei constituționale citate, textul „este o formă de autodeterminare a găgăuzilor” accentuează decizia populației din teritoriul respectiv de a-și realiza interesele și de a se administra într-o manieră autonomă în cadrul poporului Republicii

Moldova și împreună cu acest popor, fără a prejudicia integritatea și inalienabilitatea teritoriului țării.

Prin sintagma „soluționează de sine stătător“, din alin. (1) art. 111, se reiterează ideea autonomiei și imposibilității intervenției autorităților centrale în rezolvarea problemelor ce țin de competența unității teritoriale autonome Găgăuzia potrivit Constituției și legislației.

În acest sens, apreciem că normele respective au suport și în reglementările internaționale, or, dreptul la identitate și autodeterminare internă este fundamentat pe două piloni: pilonul drepturilor omului (individual) și pilonul autonomiei/protecției minorităților (colectiv).

În Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale (Consiliul Europei)¹ se prevede:

Protecția minorităților naționale și a drepturilor și libertăților persoanelor aparținând acestora face parte integrantă din protecția internațională a drepturilor omului și, ca atare, constituie domeniu de cooperare internațională.

Orice persoană aparținând unei minorități naționale are dreptul să aleagă liber dacă să fie tratată sau nu ca atare și nici un dezavantaj nu poate rezulta dintr-o asemenea alegere ori din exercițiul drepturilor legate de aceasta.

Părțile se angajează să adopte, dacă este cazul, măsuri adecvate pentru a promova, în toate domeniile vieții economice, sociale, politice și culturale, egalitatea deplină și efectivă între persoanele aparținând unei minorități naționale și cele aparținând majorității. Ele vor ține seama în mod corespunzător, în această privință, de condițiile specifice în care se află persoanele aparținând minorităților naționale.

Părțile se angajează să recunoască oricărei persoane aparținând unei minorități naționale dreptul de a folosi liber și fără ingerință limba sa minoritară, în privat și în public, oral și în scris.

Părțile se angajează să respecte și să aplice principiile înscrise în prezenta Convenție-cadru, aducându-le, dacă este necesar, numai acele limitări, restricții și derogări care sunt prevăzute în instrumentele juridice internaționale, în special în Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în măsura în care acestea sunt relevante pentru drepturile și libertățile decurgând din principiile menționate.

În Declarația ONU privind drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale sau etnice, religioase și lingvistice (1992)² Statul are obligația pozitivă de a proteja existența și identitatea națională sau etnică, culturală, religioasă și lingvistică a minorităților pe teritoriul său.

Complementar în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, cauzele *Molla Sali v. Grecia* și *Ciubotaru v. Moldova* CtEDO a stabilit că **identitatea etnică și autoidentificarea fac parte din dreptul la viață privată (Art. 8 CEDO)** și reprezintă piatra de temelie a protecției minorităților.

În contextul speței fiind relevante și cauzele cu particularități juridice similare din continentul european:

Italia (Tirolul de Sud) - Statutul Special de Autonomie: Include principiul „proporționalității etnice” (în funcție de autoidentificarea la recensământ) și garantarea protecției identității lingvistice și culturale a comunităților germanofone și ladine.

Spania (Catalonia, Țara Bascilor, Galiția) - Constituția Spaniei (Art. 2 și Statutul de Autonomie): Definește aceste regiuni drept „naționalități” istorice și consacră dreptul la autoguvernare pentru promovarea limbii, identității și culturii proprii.

¹https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=118180&lang=ro

²https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/doc.17_declaration_on_the_rights_of_persons_belonging_to_national_or_ethnic.pdf

Finlanda (Insulele Aland) - Rezoluția Ligii Națiunilor (1921) & Legea privind Autonomia Åland: Model clasic de garanție internațională pentru protejarea definitivă a limbii, culturii și tradițiilor locale suedeze față de asimilare.

Regatul Unit (Scoția și Țara Galilor) - Acts of Devolution (1998): Transferul de competențe legislative pentru protejarea și promovarea patrimoniului cultural și lingvistic specific (ex. limba gaelică, limba galeză).

Respectiv, introducerea unei reglementări speciale doar față de candidatul la funcția de Guvernator (Bașkan) al Găgăuziei, *pe de o parte*, ar avea un caracter discriminatoriu: prevederi similare nu se regăsesc nici față de deputații din Parlamentul Republicii Moldova.

La fel, Constituția Republicii Moldova: Articolul 111 alin. (7) Legea organică care reglementează statutul special al unității teritoriale autonome Găgăuzia poate fi modificată **cu votul a trei cincimi din numărul deputaților aleși în Parlament.**

La rândul său Legea nr. 344/1994 prevede: Art. 27. - (2) Prezenta lege se modifică și se completează cu **votul a trei cincimi din deputații aleși în Parlamentul Republicii Moldova.**

Prin urmare, odată ce prin legea specială s-a reglementat expres și exhaustiv unele condiții specifice de eligibilitate pentru candidatul la funcția de Guvernator (Bașkan) al Găgăuziei – reglementarea unor condiții suplimentare anume pentru această funcție prin Codul electoral ar prezenta o derogare de la Constituția Republicii Moldova, având în vedere că nu se aduc modificări, în condițiile art. 111 alin. (7) citat *supra*, Legii nr. 344/1994.

Subsidiar, astfel de reglementări contravin standardelor Comisiei de la Veneția (Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept a Consiliului Europei) stabilite în Codul de bune practici în materie electorală și articolului 3 din Protocolul nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Comisia de la Veneția nu recomandă un prag minim de pregătire sau nivel de studii (cum ar fi studii medii sau superioare) pentru candidații la funcții electiv.

Dimpotrivă, Comisia consideră că impunerea unor astfel de condiții reprezintă o restricție nejustificată și disproporționată a dreptului de a fi ales.

Astfel, principiul unui sufragiu universal presupune că dreptul de a candida trebuie să aparțină în principiu tuturor cetățenilor care au drept de vot. Limitările admise de standardele democratice se referă în principal la vârsta minimă, capacitatea de exercițiu și lipsa unei restricții de ordin penal sau administrativ.

În acest sens, fiind aplicat principiul *evaluarea aparține alegătorilor*.

În opiniile sale, Comisia subliniază că alegătorii sunt cei care trebuie să judece nivelul de pregătire, competența și capacitatea unui candidat prin intermediul votului său, fără ca statul să *filtreze* candidații pe baza unor cerințe nejustificate și specifice.

În această ordine de idei, merită atenție Avizul comun privind proiectul Codului electoral Aprobare de Consiliul Alegerilor Democratice în cadrul celei de-a 74-a ședințe din 20 octombrie 2022) și Adoptat de Comisia de la Veneția la a 132-a sesiune plenară din 21-22 octombrie 2022 (Avizul nr. 1093/2022), în care a fost subliniat:

„125. În plus, articolul 136 impune o nouă condiție conform căreia un candidat eligibil trebuie să aibă studii superioare absolvite, susținute de „o diplomă de licență sau o diplomă echivalentă”. Această condiție nu rezultă din Constituție. Articolul 78 alin. (2) din Constituție permite „oricărui cetățean” să candideze la funcția de Președinte al Republicii Moldova, cu condiția ca acesta să îndeplinească condițiile enumerate în dispoziție. Având în vedere formularea clară a Constituției, care stabilește dreptul de a candida la alegeri atât timp cât sunt îndeplinite anumite condiții, pare îndoielnic că introducerea unor restricții suplimentare privind dreptul constituțional de a candida la alegeri ar fi în conformitate cu principiul legalității. O cerință educațională este de asemenea în contradicție cu standardele internaționale.

Observația generală de la articolul 25 din PIDCP stipulează că „persoanele care sunt eligibile în alt mod pentru a candida la alegeri nu ar trebui să fie excluși prin cerințe

nerezonabile sau discriminatorii, cum ar fi educația, reședința sau descendența sau din motive de afiliere politică.

În plus, dreptul de a candida la alegeri este protejat de articolul 3 din Protocolul 1 la CEDO și, deși statele au o marjă largă de apreciere, restricțiile ar trebui totuși să aibă un scop legitim și să nu fie disproporționate în raport cu scopul urmărit. Este foarte greu să vedem care ar fi scopul legitim al unei cerințe privind educația pentru funcția de președinte. Limitarea bazată pe educație este o restricție nerezonabilă care poate avea un impact negativ asupra drepturilor electorale ale unor cetățeni sau grupuri de cetățeni și ar trebui reconsiderată.”

Cu toate că acest pasaj vizează cerințele față de candidatul la funcția de Președinte al Republicii Moldova și alt criteriu de eligibilitate – criticele aduse sunt pertinente, or, abordează o problemă similară: introducerea unor cerințe în mod nejustificat care contravin articolul 3 din Protocolul 1 la CEDO.

În respectiva ordine de idei, scopul Recomandărilor de la Lund, ca și al Recomandărilor de la Haga și Oslo care le-au precedat, îl constituie încurajarea și facilitarea adoptării de către State a unor măsuri specifice, menite să micșoreze tensiunile legate de minoritățile naționale și astfel să servească obiectivului fundamental al Înalțului Comisar pentru Minoritățile Naționale de a preveni conflictele.

De altfel, Recomandările de la Lund prevăd expres faptul că participarea efectivă a minorităților naționale la viața publică constituie o componentă esențială a unei societăți pașnice și democratice. Experiența din Europa arată că adeseori, pentru promovarea unei astfel de participări, guvernele trebuie să instituie reglementări specifice pentru minoritățile naționale. Or, respectivele recomandări se întemeiază principiile fundamentale și prevederile dreptului internațional, precum respectul pentru demnitatea umană, egalitatea în drepturi și nediscriminarea, deoarece ele se răsfrâng asupra drepturilor minorităților naționale de a participa la viața publică și de a se bucura de alte drepturi politice.

Statele au datoria de a respecta drepturile omului recunoscute pe plan internațional precum și statul de drept, întrucât acestea fac posibilă dezvoltarea plenară a societății în condiții de toleranță, pace și prosperitate.

Literalmente, printre angajamentele opozabile guvernelor centrale se numără și faptul că statele trebuie să asigure minorităților naționale posibilitatea de a se face auzite la nivelul guvernului central, inclusiv prin prevederi speciale, dacă este necesar. În funcție de situație, acestea pot include:

- reprezentarea specială a minorităților naționale prin acordarea, de exemplu, din oficiu a unui număr de locuri în una sau în ambele camere ale parlamentului sau în comisiile parlamentare; alte forme de garantare a participării la procesul legislativ;

- înțelegeri oficiale sau neoficiale în vederea alocării membrilor minorităților naționale de funcții în guvern, în curtea supremă sau constituțională sau la nivelul curților inferioare, și funcții în organele consultative desemnate sau în alte organe de nivel înalt;

- mecanisme menite să asigure luarea în considerare a solicitărilor minorităților în cadrul ministerelor de resort, de exemplu, prin asigurarea de personal pentru rezolvarea problemelor minorităților sau emiterea de directive permanente; și

- măsuri speciale în vederea participării minorității la funcțiile publice, cât și asigurarea de servicii publice în limba minorității naționale.

De altfel, statele trebuie să înființeze organe consultative într-un cadru instituțional corespunzător, care să servească ca și canale de dialog între autoritățile guvernamentale și minoritățile naționale. Compoziția acestor organe trebuie să reflecte obiectivul lor și să contribuie la o comunicare mai eficientă și la promovarea intereselor minorităților.

Finalmente, Carta Națiunilor Unite cât și documentele în virtutea cărora s-a înființat OSCE urmărește scopul să mențină și să consolideze securitatea și pacea internațională prin dezvoltarea unor relații de prietenie și de cooperare între Statele în

aceeași măsură suverane care respectă drepturile omului, inclusiv drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale.

Într-adevăr, istoria arată că eșecul în respectarea drepturilor omului, inclusiv a drepturilor minorităților, poate submina stabilitatea unui Stat și afecta relațiile dintre State, periclitând astfel pacea și securitatea internațională.

Începând cu Principiul VII al decalogului Actului Final de la Helsinki (1975), Statele participante OSCE au accentuat legătura fundamentală dintre respectarea intereselor legitime ale persoanelor aparținând minorităților naționale și menținerea păcii și stabilității. Această legătură a fost reiterată în documente fundamentale ulterioare, cum ar fi Documentul Final al Reuniunii CSCE de la Madrid 1983 (Alineatul 15), Documentul Final al Reuniunii CSCE de la Viena 1989 (Aliniatele 18, 19) și Carta de la Paris pentru o Noua Europa 1990, precum și în documente ulterioare adoptate în cadrul unor reuniuni la nivel înalt, de exemplu Deciziile de la Helsinki 1992 (Partea a IV-a, paragraful 24) și Documentul de la Lisabona 1996 (Partea I, Declarația de la Lisabona cu privire la un model de securitate comună și cuprinzătoare pentru Europa secolului XXI, paragraful 2). La nivelul Națiunilor Unite, legătura dintre protecția și promovarea drepturilor minorităților naționale și menținerea păcii și stabilității, este exprimată, *inter alia*, în preambulul Declarației Națiunilor Unite cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale, etnice, religioase și lingvistice din 1992. Pe lângă aceasta, ca urmare a adoptării Cartei de la Paris pentru o Noua Europa, toate Statele participante OSCE se angajează în favoarea unei guvernări democratice.

O altă dimensiune a criticilor o reprezintă **încălcarea principiului stabilității normelor electorale**, potrivit *Codul bunelor practici în materie electorală* (CDL-AD(2002)023rev) Elementele fundamentale ale dreptului electoral, în special sistemul electoral propriu-zis, componența comisiilor electorale și delimitarea circumscriptiilor electorale, **nu trebuie să fie modificate cu mai puțin de un an înainte de alegeri**, sau trebuie să fie înscrise în Constituție ori într-un act cu rang superior legii ordinare.

Conform Raportului Explicativ și clarificărilor ulterioare ale Comisiei: **sistemul electoral propriu-zis** (ex.: trecerea de la sistem proporțional la mixt/uninominal, modificarea pragului electoral, formula de distribuire a mandatelor). **Componența și modul de constituire a organelor electorale** (organele de administrare electorală). **Drepturile de vot active și pasive** (ex.: condițiile de înregistrare a candidaților și alegătorilor).

Declarația Interpretativă privind Stabilitatea Dreptului Electoral (CDL-AD(2005)043 și revizuirile ulterioare) Odată ce alegerile au fost oficial stabilite/convocate, **nicio modificare** nu mai trebuie adoptată, cu excepția cazurilor strict necesare pentru executarea unei decizii obligatorii a Curții Constituționale sau a unei instanțe internaționale.

Astfel și Înalta Curte în jurisprudența sa a statuat că „...*modificarea frecventă a sistemului electoral sau cu puțin timp (mai puțin de un an) înainte de alegeri este contrară bunelor practici în materie electorală*”. Ulterior în Hotărârea nr. 16/2023 a declarat **neconstituțională** o modificare electorală majoră adoptată *in extremis* (cu doar câteva zile/săptămâni înainte de scrutin sau chiar în timpul procesului electoral), argumentând că afectează **securitatea juridică, previzibilitatea și dreptul de a fi ales**. Curtea a reamintit că modificările efectuate în an electoral, în lipsa unui consens politic extins sau a respectării garanțiilor procedurale fundamentale, încalcă principiul securității raporturilor juridice.

În contextul juridic al UTAG, menționăm că în conformitate cu paragraful 35 al Documentului Reuniunii de la Copenhaga al Conferinței asupra Dimensiunii Umane a CSCE din 1990 (mai departe „Documentul de la Copenhaga”), statele participante OSCE „vor respecta dreptul persoanelor care aparțin minorităților naționale de a participa efectiv la treburile publice, îndeosebi la activitățile privind protecția promovarea

identității unor astfel de minorități”; în conformitate cu Articolul 2, paragraful 2 și 3 al Declarației ONU cu privire la minorități din 1992 „[...] persoanele aparținând minorităților naționale au dreptul să participe efectiv la viața publică [...]” și „[...] au dreptul de a participa efectiv la luarea deciziilor la nivel național și unde este potrivit, la nivel regional, privind minoritatea căreia îi aparțin sau în regiunile unde trăiesc [...]”; și, în conformitate cu Articolul 15 al Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale al Consiliului Europei din 1994 (mai departe „Convenția-cadru”), statele membre „vor crea condițiile necesare pentru participarea efectivă a persoanelor aparținând minorităților naționale la viața culturală, socială și economică și la treburile publice, în special acelea care le privesc direct”.

În măsura în care persoanele aparținând minorităților naționale au dreptul de a participa efectiv la viața publică, ele sînt îndreptățite să se bucure de acest drept fără discriminare, așa cum acesta este exprimat în paragraful 31 al Documentului de la Copenhaga, articolul 4 al Convenției-cadru, și articolul 4 (1) al Declarației Națiunilor Unite cu privire la minorități. Totuși, conform articolului 4(2) al Convenției-cadru, preocuparea pentru demnitate egală depășește principiul nediscriminării pentru a ajunge la „egalitatea deplină și efectivă între persoanele aparținând unei minorități naționale și cele aparținând majorității”, fapt în vederea căruia statele vor „adopta, acolo unde este cazul, măsuri adecvate..., în toate domeniile vieții... politice” și „ele vor ține seama în mod corespunzător, în aceasta privință, de condițiile specifice în care se află persoanele aparținând minorităților naționale”.

Literalmente, potrivit art.1 alin.(3) din Constituție, Republica Moldova este un stat de drept și democratic, iar în jurisprudența sa constantă Curtea Constituțională reiterează importanța principiului statului de drept pentru o societate democratică.

Totodată, Înalta Curte cu titlu de principiu remarcă faptul că, exigențele statului de drept presupun *inter alia* asigurarea legalității și a certitudinii juridice, opinie similară conținând-se și în Raportul Comisiei de la Veneția privind preeminența dreptului 2011.

Curtea Constituțională a reținut constant că principiul legalității și al certitudinii juridice este esențial pentru garantarea încrederii în statul de drept și constituie protecție împotriva arbitrarului. Or, asigurarea respectivelor principii obligă statul să legislaze într-o manieră clară și previzibilă normele de drept adoptate.

Așa dar, adoptarea de către legiuitor a actelor legislative accesibile, previzibile și clare se impune prin prisma art.23 alin. (2) din Legea supremă.

În Hotărârea Curții Constituționale nr. 26 din 23 noiembrie 2010, a fost statuat că pentru a corespunde celor trei criterii de calitate – accesibilitate, previzibilitate și claritate – norma de drept trebuie să fie formulată cu suficientă precizie, astfel încît să permită persoanei să decidă asupra conduitei sale și să prevadă, în mod rezonabil, în funcție de circumstanțele cauzei, consecințele acestei conduite. În caz contrar, cu toate că legea conține o normă de drept care aparent descrie conduita persoanei în situația dată, persoana poate pretinde că nu-și cunoaște drepturile și obligațiile. Într-o astfel de interpretare, norma ce nu corespunde criteriilor clarității este contrară art.23 din Constituție, care statuează obligația statului de a garanta fiecărui om dreptul de a-și cunoaște drepturile.

Necesitatea examinării calității legii de către autoritățile publice ale Republicii Moldova a fost evidențiată și în jurisprudența CtEDO pe mai multe cauze (Busuioc v. Moldova⁹, Guțu v. Moldova¹⁰). Astfel, în cauza Guțu v. Moldova, §66 (Guțu v. Moldova nr.20289/02, 7 iunie 2007): “...expresia “prevăzută de lege” nu presupune doar corespunderea cu legislația națională, dar, de asemenea, se referă la calitatea acelei legislații (a se vedea Half ord v. the United Kingdom, Reports 1997-III, p.1017, §49). Legislația națională trebuie să indice cu o claritate rezonabilă scopul și modalitatea de exercitare a discreției relevante acordate autorităților publice, pentru a asigura persoanelor nivelul minim de protecție la care cetățenii au dreptul în virtutea

principiului preeminenței dreptului într-o societate democratică (a se vedea *Domenichini v. Italy*, Reports 1996-V, p.1800, §33)”

Totodată, CtEDO în jurisprudența sa a menționat că nu poate fi considerate „lege” decât o normă enunțată cu suficientă precizie, pentru a permite individului să-și corecteze conduita. În special, o normă este previzibilă atunci când oferă o anume garanție contra atingerilor arbitrare ale puterii publice (*Amman vs. Elveția* 2000).

În Hotărârea nr. 26 din 27 septembrie 2016, a fost statuat cu titlu de principiu că la elaborarea unui act normativ legiuitorul trebuie să respecte normele de tehnică legislativă pentru ca acesta să corespundă exigențelor de calitate. Astfel, pentru a exclude orice echivoc, textul legislativ trebuie să fie formulat clar, fluent și inteligibil, fără dificultăți sintactice și pasaje obscure.

Prin urmare, destinatarii trebuie să fie în măsură să prevadă consecințele ce pot decurge dintr-un act determinat doar în baza prevederilor care îl specifică, adică prin aplicarea simplă a regulilor de interpretare lingvistică sau prin aplicarea actelor subordonate acestui act.

De asemenea, textul legislativ trebuie să corespundă principiului unității materiei legislative sau corelației între textele regulatorii, pentru ca persoanele să-și poată adapta comportamentul la reglementările existente, ce exclud interpretările contradictorii sau concurența între normele de drept aplicabile. Astfel, legea trebuie să reglementeze în mod unitar, să asigure o legătură logico-juridică între dispozițiile pe care le conține, iar în cazul unor instituții juridice cu o structură complexă să prevadă elementele ce disting particularitățile lor.

Curtea reține că previzibilitatea și claritatea constituie elemente *sine qua non* ale constituționalității unei norme, care în activitatea de legiferare acestea nicidecum nu pot fi omise.

În concluzie, adoptarea normelor criticate în prezenta sesizare relevă un conflict profund cu normele constituționale, exigențele calității legii și standardele internaționale în materie de protecție a autonomiei și a drepturilor electorale. Prin reconfigurarea condițiilor lingvistice pentru funcțiile electiv locale, legiuitorul a modificat *de facto* condițiile de exercitare a puterii publice în UTAG. Introducerea acestor condiții suplimentare prin norma electorală ordinară, fără ajustarea prealabilă și conformă a Legii speciale nr. 344/1994 cu votul calificat de 3/5 din deputați, constituie o **derogare neconstituțională de la blocul de constituționalitate** și o viciere a ierarhiei actelor normative.

Așa cum reiese constant din jurisprudența CtEDO și din recomandările Comisiei de la Veneția (Codul de bune practici în materie electorală), evaluarea competenței, a legăturii cu comunitatea și a pregătirii unui candidat aparține exclusiv alegătorilor prin exercitarea votului, iar nu statului prin introducerea unor bariere administrative discriminatorii și neproporționale.

Statutul special al Găgăuziei reprezintă cadrul juridic de realizare a autodeterminării interne și de salvagardare a identității etnoculturale a poporului găgăuz. Rescrierea condițiilor de eligibilitate consacrate în Legea nr. 344/1994 aduce atingere însăși substanței autonomiei, transformând un instrument de protecție și reprezentare efectivă într-un filtru restrictiv necorelat cu realitățile regionale.

V – CADRUL CONSTITUȚIONAL

Constituția Republicii Moldova

Articolul 1. Statul Republica Moldova

(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate.

Articolul 7. Constituția, Lege Supremă

Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.

Articolul 23. Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

(1) Fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică.

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.

Articolul 38. Dreptul de vot și dreptul de a fi ales

(1) Voința poporului constituie baza puterii de stat. Această voință se exprimă prin alegeri libere, care au loc în mod periodic prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

(2) Cetățenii Republicii Moldova au drept de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți până în ziua alegerilor inclusiv, excepție făcând cei puși sub interdicție în modul stabilit de lege.

(3) Dreptul de a fi aleși le este garantat cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot, în condițiile legii.

Articolul 39. Dreptul la administrare

(1) Cetățenii Republicii Moldova au dreptul de a participa la administrarea treburilor publice nemijlocit, precum și prin reprezentanții lor.

(2) Oricărui cetățean i se asigură, potrivit legii, accesul la o funcție publică.

Articolul 111. Unitatea teritorială autonomă Găgăuzia

(1) Găgăuzia este o unitate teritorială autonomă cu un statut special care, fiind o formă de autodeterminare a găgăuzilor, este parte integrantă și inalienabilă a Republicii Moldova și soluționează de sine stătător, în limitele competenței sale, potrivit prevederilor Constituției Republicii Moldova, în interesul întregii populații, problemele cu caracter politic, economic și cultural.

(2) Pe teritoriul unității teritoriale autonome Găgăuzia sînt garantate toate drepturile și libertățile prevăzute de Constituția și legislația Republicii Moldova.

(3) În unitatea teritorială autonomă Găgăuzia activează organe reprezentative și executive potrivit legii.

IV – CERINȚELE AUTORULUI SESIZĂRII

Urmare celor expuse, în conformitate cu prevederile art. 1, 7, 23, 38, 39 și 111 din Constituția Republicii Moldova, articolul 4 alin. (1) lit. a), 24, 25 alin.(1) lit. g) din Legea cu privire la Curtea Constituțională.

Solicităm Înaltei Curți:

1. Admiterea spre examinare a prezentei sesizări;
2. Declararea neconstituțională a prevederilor 161 alin. (4) în partea textului „și română” din Codul Electoral nr. 325/2022.

V – DATE SUPLIMENTARE REFERITOARE LA OBIECTUL SESIZĂRII

Obiectul prezentei sesizări nu a fost anterior obiect al constituționalității sau al interpretării Constituției.

VI - LISTA DOCUMENTELOR

Nu sunt.

VII - DECLARAȚIA ȘI SEMNATURA

Declar pe onoare ca informațiile ce figurează în prezentul formular de sesizare sunt exacte.

Dodoa Igor
Mzun Grigori
Misu-Antoni Me
A. Filipetcsia
A. TAROVANNAD /
M. Leuca /
D. Vorcu
B. Dîrlea /
Grigore Novac /
Vlad Batrinescu
Vladimir Odnogalsky